

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2023, sp. zn. 29 Cdo 1772/2023, ECLI:CZ:NS:2023:29.CDO.1772.2023.1

Číslo: 46/2024

Právní věta:

Povaha řízení o odpůrcí žalobě podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, nevylučuje skončení řízení soudním smírem, a tudíž ani možnost vydat v takové věci rozsudek pro uznání (§ 153a odst. 2 o. s. ř.).

Má-li to, co neúčinným jednáním ušlo z dlužníkovy majetku, nižší hodnotu než je výše věřitelovy pohledávky za dlužníkem, zproští se osoba, která je zatížena povinností podle § 595 o. z., této povinnosti ve smyslu ustanovení § 597 odst. 1 o. z. tím, že uspokojí věřitelovu pohledávku za dlužníkem ve stejném rozsahu, v jakém má vůči ní věřitel právo na odpovídající náhradu podle § 595 odst. 1 věty druhé o. z.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 31.07.2023

Spisová značka: 29 Cdo 1772/2023

Číslo rozhodnutí: 46

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Neúčinnost právního jednání, Rozsudek pro uznání, Smír

Předpisy: § 114b o. s. ř.

§ 153a o. s. ř.

§ 589 o. z.

§ 595 o. z.

§ 99 o. s. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zrušil rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 10. 1. 2023, sp. zn. 23 Co 166/2022, a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 21. 2. 2022, č. j. 7 C 390/2021-159 (vydaným jako rozsudek pro uznání),

Okresní soud Praha-západ (dále jen „okresní soud“):

[1] Určil, že kupní smlouva o převodu vlastnického práva ke spoluvlastnickému podílu v rozsahu jedné ideální poloviny na označené nemovitosti v katastrálním území H., uzavřená dne 22. 1. 2020 mezi D. R. (jako prodávajícím) a žalovanou R. H. (jako kupující) je vůči žalobci (České republice – Krajskému soudu v Praze) právně neúčinná (bod I. výroku).

[2] Uložil žalované zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení do 3 dnů od právní moci rozhodnutí částku 300 Kč.

2. Okresní soud – vycházejí z obsahu žaloby a ze svého usnesení ze dne 29. 12. 2021, č. j. 7 C 390/2021-149 – dospěl na základě ustanovení § 114b a § 153a zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), k následujícím závěrům:

3. Žalovaná (přes poučení o následcích) nereagovala na usnesení ze dne 29. 12. 2021, které bylo výzvou k vyjádření dle § 114b o. s. ř. (ve stanovené třicetidenní lhůtě) a jež jí bylo doručeno (společně se žalobou) do vlastních rukou dne 7. 1. 2022.

4. Vzhledem k tomu, že to zákon nevyklučuje a uplatněný nárok neodporuje kogentním ustanovením právních předpisů, byly splněny podmínky pro postup podle ustanovení § 153a odst. 3 o. s. ř. ve spojení s ustanovením § 114b o. s. ř.; okresní soud proto (bez nařízení jednání) rozhodl o nároku žalobce rozsudkem pro uznání.

5. K odvolání žalované Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 10. 1. 2023, č. j. 23 Co 166/2022-204, změnil rozsudek okresního soudu tak, že rozsudek pro uznání se nevydává.

6. Odvolací soud – vycházejí z ustanovení § 99 odst. 1, § 114b, § 153a a § 205b o. s. ř. – dospěl po přezkoumání napadeného rozhodnutí k následujícím závěrům:

7. Žalobce se odpůřící žalobou domáhá vyslovení neúčinnosti právního jednání ve smyslu ustanovení § 589 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“). Odporovatelnost [uplatňující se odpůřící žalobou, jež je právním prostředkem sloužícím k uspokojení vymahatelné pohledávky věřitele v řízení o výkon rozhodnutí (exekučním řízení), a to postižením věcí, práv nebo jiných majetkových hodnot, které odporovaným právním jednáním ušly z dlužníkovy majetku, popřípadě vymožením peněžité náhrady ve výši odpovídající prospěchu získanému z odporovatelného právního jednání] je z hlediska hmotného práva nastolením tzv. relativní neúčinnosti právního jednání.

8. Relativně neúčinné jednání je platné (nastávají podle něj všechny účinky právem spojované s platným právním jednáním), pouze ve vztahu mezi účastníky (tedy ve vztahu mezi věřitelem a třetí osobou, která nabyla majetek odporovaným právním jednáním dlužníka) se na tento právní vztah hledí, jako by k onomu právnímu jednání nedošlo.

9. Dohoda, kterou by si věřitel a osoba, s níž nebo v jejíž prospěch bylo právní jednání učiněno, sjednali, že takové právní jednání je vůči věřiteli neúčinné, by nevedla k nastolení relativní neúčinnosti onoho právního jednání, a nemohla by se tudíž stát podkladem pro výkon rozhodnutí (exekuci). Z toho vyplývá, že hmotné právo nepřipouští vyřízení této věci dohodou účastníků. Judikatura proto dovodila, že v řízení o určení neúčinnosti právního úkonu podle ustanovení § 42a zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „obč. zák.“), nemůže být vydán rozsudek pro uznání podle ustanovení § 153a odst. 3 o. s. ř. (není totiž možné uzavřít a schválit smír); srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2009, sp. zn. [30 Cdo 2666/2007](#) [rozsudek je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupný na webových stránkách Nejvyššího soudu]. Byť šlo o rozhodnutí k zákonu č. 40/1964 Sb., občanskému zákoníku, jsou jeho závěry

použitelné i za stávající právní úpravy.

10. Na poměry dané věci nejsou naopak uplatnitelné závěry obsažené v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2019, sen. zn. [29 ICdo 108/2017](#), uveřejněném pod číslem 31/2020 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 31/2020“), jelikož ten se zabývá odpůřčí žalobou podle zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), a k závěru, že řízení o takové žalobě lze skončit soudním smírem, dospívá na základě úsudku o odlišné povaze odpůřčí žaloby podle insolvenčního zákona (v porovnání s odpůřčí žalobou podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku).

11. Odvolací soud nesdílí ani názor žalobce [podložený poukazem na usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 26. 6. 2015, sp. zn. 64 Co 257/2015, a na literaturu v něm citovanou, představovanou dílem Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Vydání první. Praha: Leges, 2014 dále jen „Melzer, Tégl a kolektiv“), str. 801 a násl., a str. 825]], že použitelnost závěrů rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. [30 Cdo 2666/2007](#) je sporná v poměrech zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Argumentaci obecně prosazovanou dispozitivností nové právní úpravy nepokládá odvolací soud za dostatečnou k prolomení precizní argumentace Nejvyššího soudu v rozsudku sp. zn. [30 Cdo 2666/2007](#).

12. Okresní soud tedy pochybil, měl-li za to, že povaha projednávané věci umožňuje uzavření smíru (což je zákonný předpoklad pro vydání rozsudku pro uznání dle § 153a o. s. ř.). Odvolací soud proto napadené rozhodnutí změnil tak, že se rozsudek pro uznání nevydává, aniž se zabýval dalšími žalovanou uplatňovanými důvody nepřipustnosti jeho vydání v projednávané věci.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

13. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, konkrétně otázky:

Lze uzavřít a schválit soudní smír (a tudíž vydat rozsudek pro uznání podle ustanovení § 153a odst. 3 o. s. ř.) v řízení o určení neúčinnosti právního jednání, zahájeném odpůřčí žalobou podanou podle ustanovení § 589 a násl. o. z.?

14. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí změnil tak, že rozsudek okresního soudu se potvrzuje.

15. V mezích uplatněného dovolacího důvodu dovolatel uvádí, že podle současné právní úpravy (v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku) nemůže obstát právní názor formulovaný v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. [30 Cdo 2666/2007](#) (ze kterého vychází napadené rozhodnutí). Jen z toho, že podle ustanovení § 589 odst. 2 o. z. musí být neúčinnost právního jednání dlužníka uplatněna odpůřčí žalobou, nelze (totiž) bez dalšího dovozovat, že rozhodnutí soudu o takové žalobě se nemohlo zakládat na dohodě stran a že by mělo (muselo mít) konstitutivní povahu.

16. Soudní rozhodnutí má konstitutivní povahu, jestliže se jím vytváří nový (jiný) hmotněprávní stav věci. Při vyslovení neúčinnosti právního jednání dlužníka tomu tak ale není; práva a povinnosti z neúčinných právních jednání tu jsou (jak dokládá též ustanovení § 597 o. z.) bez ohledu na to, zda neúčinnost právního jednání dlužníka byla uplatněna žalobou, a prosadí se, i kdyby soud nevyslovil neúčinnost právního jednání dlužníka rozhodnutím; např. tehdy, jestliže pasivně legitimovaná osoba uspokojí věřitele (na základě dohody nebo bez ní) dobrovolně. Soudní rozhodnutí o neúčinnosti právního jednání dlužníka má tudíž jen deklaratorní povahu a v tomto smyslu je třeba interpretovat

těž dikci, podle které se neúčinnost právního jednání dlužníka zakládá „rozhodnutím soudu“ (§ 589 odst. 2 o. z.).

17. Schválený soudní smír má účinky pravomocného rozsudku (§ 99 odst. 3 věta první o. s. ř.). Podle současné právní úpravy je nepochybně možné, aby otázky neúčinnosti právního jednání dlužníka, jakož i práva a povinnosti z ní vyplývající, byly způsobilým předmětem smlouvy (dohody) stran; takové ujednání pak může mít i povahu soudního smíru. Může-li řízení o odpůřčí žalobě skončit soudním smírem, pak může skončit (ve smyslu ustanovení § 153a o. s. ř.) též rozsudkem pro uznání, ať již na základě uznání žalovaného, nebo na základě fikce uznání.

18. Žalovaná ve vyjádření navrhuje dovolání zamítnout, majíc napadené rozhodnutí za správné. Míni, že závěry rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. [30 Cdo 2666/2007](#) se nadále uplatní, což pojmenováním rozdílů mezi účelem insolvenční odpůřčí žaloby (podle § 235 a násl. insolvenčního zákona) a obecné odpůřčí žaloby (podle § 42a obč. zák.) potvrzují i závěry [R 31/2020](#). K tomu dále dovozuje (při současném poukazu na závěry, které Nejvyšší soud formuloval ke smyslu odpůřčí žaloby podle § 589 a násl. o. z. v usnesení ze dne 20. 1. 2017, sp. zn. [21 Cdo 3914/2016](#), a v rozsudku ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. [24 Cdo 1415/2020](#)), že i podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, je jediným účelem odpůřčí žaloby vznik práva věřitele domáhat se (výkonem rozhodnutí, respektive exekucí) uspokojení své pohledávky z toho, co neúčinným jednáním z dlužníkovy majetku ušlo, vůči třetí osobě (§ 595 odst. 1 o. z.).

19. Byť tedy dovolací soud dosud výslovně neřešil otázku možnosti uzavření soudního smíru (a vydání rozsudku pro uznání) v případě odpůřčí žaloby dle § 589 a násl. o. z., všechny nosné důvody, které dovolací soud vedly (v rozsudku sp. zn. [30 Cdo 2666/2007](#)) k závěru o nemožnosti dohody účastníků v případě odpůřčí žaloby dle § 42a obč. zák., respektive k odlišení od odpůřčí žaloby dle § 235 odst. 2 insolvenčního zákona (v [R 31/2020](#)), jsou uplatnitelné i v poměrech právní úpravy účinné od 1. 1. 2014.

20. Žalovaná též nesouhlasí s argumentací, podle které rozhodnutí o (obecné) odpůřčí žalobě není rozhodnutím konstitutivním.

III.

Přípustnost dovolání

21. Pro dovolací řízení je rozhodný občanský soudní řád v aktuálním znění.

22. Dovolání, které nesměruje proti žádnému z usnesení vypočtených v § 238a o. s. ř., je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro daný případ neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř. a v posouzení dovoláním předestřené právní otázky jde o věc dovolacím soudem neřešenou.

IV.

Důvodnost dovolání

23. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

24. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

25. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení občanského soudního řádu [ve znění, jež nedoznalo změn od podání žaloby (od 23. 11. 2021)] a zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku [ve znění, jež nedoznalo změn od uzavření kupní smlouvy (od 22. 1. 2020)]:

§ 99 (o. s. ř.)

(1) Připouští-li to povaha věci, mohou účastníci skončit řízení soudním smírem. Soud usiluje o smír mezi účastníky; při pokusu o smír předseda senátu zejména s účastníky probere věc, upozorní je na právní úpravu a na stanoviska Nejvyššího soudu a rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek týkající se věci a podle okolností případu jim doporučí možnosti smírného vyřešení sporu. Je-li to s ohledem na povahu věci vhodné, upozorní předseda senátu účastníky rovněž na možnost využití mediace podle zákona o mediaci nebo sociálního poradenství podle zákona o sociálních službách.

(2) Soud rozhodne o tom, zda smír schvaluje; neschválí jej, je-li v rozporu s právními předpisy. V takovém případě soud po právní moci usnesení pokračuje v řízení.

(3) Schválený smír má účinky pravomocného rozsudku. Rozsudkem však může soud zrušit usnesení o schválení smíru, je-li smír podle hmotného práva neplatný. Návrh lze podat do tří let od právní moci usnesení o schválení smíru.

§ 114b (o. s. ř.)

(1) Vyžaduje-li to povaha věci nebo okolnosti případu, jakož i tehdy, bylo-li o věci rozhodnuto platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem nebo evropským platebním rozkazem, může předseda senátu místo výzvy podle § 114a odst. 2 písm. a/ nebo nebylo-li takové výzvě řádně a včas vyhověno, žalovanému usnesením uložit, aby se ve věci písemně vyjádřil a aby v případě, že nárok uplatněný v žalobě zcela neuzná, ve vyjádření vylíčil rozhodující skutečnosti, na nichž staví svoji obranu, a k vyjádření připojil listinné důkazy, jichž se dovolává, popřípadě označil důkazy k prokázání svých tvrzení; to neplatí ve věcech, v nichž nelze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1 a 2), nebo je-li žalovaným ke dni zahájení řízení nebo ke dni vstupu do řízení nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti.

(2) K podání vyjádření podle odstavce 1 předseda senátu určí lhůtu, která nesmí být kratší než 30 dnů od doručení usnesení. Bylo-li o věci rozhodnuto platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem nebo evropským platebním rozkazem, určí tuto lhůtu až ode dne uplynutí lhůty k podání odporu proti platebnímu rozkazu, elektronickému platebnímu rozkazu nebo evropskému platebnímu rozkazu.

(3) Usnesení podle odstavce 1 nelze vydat nebo doručit po přípravném jednání podle § 114c nebo po prvním jednání ve věci.

(4) Usnesení podle odstavce 1 musí být žalovanému doručeno do vlastních rukou. Náhradní doručení je vyloučeno; to neplatí, doručuje-li se prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky. Usnesení nesmí být žalovanému doručeno dříve než žaloba.

(5) Jestliže se žalovaný bez vážného důvodu na výzvu soudu podle odstavce 1 včas nevyjádří a ani ve stanovené lhůtě soudu nesdělí, jaký vážný důvod mu v tom brání, má se za to, že nárok, který je proti němu žalobou uplatňován, uznává; o tomto následku (§ 153a odst. 3) musí být poučen. To neplatí, jsou-li splněny předpoklady pro zastavení řízení nebo odmítnutí žaloby.

§ 153a (o. s. ř.)

(1) Uzná-li žalovaný v průběhu soudního řízení nárok nebo základ nároku, který je proti němu žalobou uplatňován, rozhodne soud rozsudkem podle tohoto uznání. Uzná-li žalovaný nárok proti němu žalobou uplatněný jen zčásti, rozhodne soud rozsudkem podle tohoto uznání, jen navrhne-li to žalobce.

(2) Rozsudek pro uznání nelze vydat ve věcech, v nichž nelze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1 a 2).

(3) Rozsudkem pro uznání rozhodne soud také tehdy, má-li se za to, že žalovaný nárok, který je proti němu žalobou uplatňován, uznal (§ 114b odst. 5 a § 114c odst. 6).

(4) Jen pro vydání rozsudku pro uznání nemusí být nařízeno jednání.

§ 205b (o. s. ř.)

U odvolání proti rozsudku pro uznání nebo proti rozsudku pro zmeškání jsou odvolacím důvodem jen vady uvedené v § 205 odst. 2 písm. a/ a skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být prokázáno, že nebyly splněny předpoklady pro jejich vydání (§ 153a, 153b).

§ 589 (o. z.)

(1) Zkracuje-li právní jednání dlužníka uspokojení vykonatelné pohledávky věřitele, má věřitel právo domáhat se, aby soud určil, že právní jednání dlužníka není vůči věřiteli právně účinné. Toto právo má věřitel i tehdy, je-li právo třetí osoby již vykonatelné, anebo bylo-li již uspokojeno.

(2) Neúčinnost právního jednání dlužníka se zakládá rozhodnutím soudu o žalobě věřitele, kterou bylo odporováno právnímu jednání dlužníka (odpůrcí žaloba).

§ 593 (o. z.)

Vyhradí-li si věřitel dříve, než se jeho pohledávka stane vykonatelnou, právo dovolat se neúčinnosti právního jednání tím, že výhradu prostřednictvím notáře, exekutora nebo soudu oznámí tomu, vůči komu se neúčinnosti právního jednání může dovolat, pak věřiteli lhůta k dovolání se neúčinnosti právního jednání neběží, dokud se pohledávka vykonatelnou nestane.

§ 594 (o. z.)

(1) Neúčinnosti právního jednání se lze dovolat proti tomu, kdo s dlužníkem právně jednal, nebo kdo z právního jednání přímo nabyl prospěch, vůči jeho dědici nebo vůči tomu, kdo nabyl jmění při přeměně právnické osoby jako její právní nástupce.

(2) Vůči jinému právnímu nástupci se lze neúčinnosti dovolat jen tehdy, jestliže

a/ právnímu nástupci musely být známy okolnosti, pro něž by se věřitel mohl dovolat neúčinnosti právního jednání,

b/ právní nástupce nabyl právo bezúplatně, anebo

c/ je právním nástupcem osoba blízká, ledaže jí v době, kdy právo po předchůdci nabylo, nemusely být známy okolnosti, pro něž by se věřitel mohl dovolat neúčinnosti právního jednání.

§ 595 (o. z.)

(1) Neúčinnost právního jednání zakládá věřitelovo právo domáhat se uspokojení pohledávky i z toho, co neúčinným jednáním z dlužníkovy majetku ušlo. Není-li to dobře možné, náleží věřiteli odpovídající náhrada.

(2) Kdo je zavázán plnit, považuje se za nepoctivého držitele; jeho dědic nebo jiný všeobecný právní nástupce však jen tehdy, jestliže mu musely být známy okolnosti, pro něž by se věřitel mohl dovolat neúčinnosti právního jednání.

(3) Poctivý příjemce bezúplatného plnění uspokojí věřitele z tohoto plnění v rozsahu, v němž jím byl obohacen. To neplatí, mohl-li se věřitel dovolat neúčinnosti právního jednání, i kdyby se stalo za úplatu.

§ 597 (o. z.)

(1) Kdo má vůči věřiteli povinnost podle § 595 nebo 596, může se jí zprostit uspokojením věřitelovy pohledávky za dlužníkem. Může tak učinit i předtím, než se věřitel neúčinnosti dovolá.

(2) Kdo má vůči věřiteli povinnost podle § 595 nebo 596, může od dlužníka požadovat vrácení vzájemného plnění nebo splnění pohledávky oživlé následkem toho, že se věřitel dovolal neúčinnosti.

§ 1930 (o. z.)

(1) Dluh se plní vcelku.

(2) Nabízí-li dlužník částečné plnění, musí je věřitel přijmout, neodporuje-li to povaze závazku nebo účelu smlouvy, pokud tento účel musel být dlužníku alespoň zřejmý. Věřiteli tím nevzniknou žádné jiné povinnosti. Dlužník nahradí věřiteli zvýšené náklady způsobené mu částečným plněním.

26. Ve výše ustaveném právním rámci činí Nejvyšší soud k dovoláním položené právní otázky následující závěry:

27. V dané věci jde o to, zda uznání nároku uplatněného žalobou žalovaným [lhostejno, zda žalovaný nárok uznal svým procesním úkonem (§ 153a odst. 1 o. s. ř.), nebo zda nastala fikce uznání nároku podle § 153a odst. 3 o. s. ř. pro nečinnost žalovaného poté, co obdržel tzv. kvalifikovanou výzvu k vyjádření podle § 114b o. s. ř.] umožňuje vydání rozsudku pro uznání tam, kde je předmětem řízení odpůrčí nárok podle § 589 a násl. o. z. Prostřednictvím ustanovení § 153a odst. 2 o. s. ř. se totiž klade otázka, zda rozsudek pro uznání nelze vydat (jak uzavřel odvolací soud), jelikož jde o věc, ve které nelze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1 a 2 o. s. ř.).

28. Rozsudkem pro uznání nelze rozhodnout ve věcech, jejichž povaha nepřipouští uzavření soudního smíru, jakož i tehdy, kdyby rozsudek pro uznání byl v rozporu s právními předpisy. V literatuře i v rozhodovací praxi soudů panuje shoda v názoru, že povaha věci připouští uzavření smíru zpravidla ve věcech, v nichž jsou účastníci v typickém dvoustranném poměru, jestliže hmotněprávní úprava nevyklučuje, aby si účastníci mezi sebou upravili právní vztahy dispozitivními úkony. Povahou věci je tak vyloučeno uzavřít smír zejména ve věcech, v nichž lze zahájit řízení i bez návrhu, ve věcech, v nichž se rozhoduje o osobním stavu, a ve věcech, v nichž hmotné právo nepřipouští vyřízení věci dohodou účastníků. Srov. k tomu v literatuře např. dílo Drápal, L., Bureš, J. a kol.: Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2009, str. 643, a v judikatuře např. již shora zmíněné [R 31/2020](#).

29. Smír pak je procesním institutem, jímž se má umožnit účastníkům, aby skončili soudní řízení na základě dohody, a sami tak odstranili svým dispozičním úkonem vzniklý spor, s tím, že v tom je i podstata rozdílu mezi soudním smírem a autoritativním meritorním rozhodnutím, což nalézají svůj výraz i v jejich odlišné právní úpravě; srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 1. 2006, sp. zn. [30 Cdo 641/2005](#), uveřejněný pod číslem 23/2007 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 23/2007“), jakož i [R 31/2020](#).

30. Obsahem přípustného smíru je dohoda, kterou se upravují hmotněprávní vztahy, jež jsou předmětem řízení; nelze vyloučit, aby byly upraveny i jiné vztahy než ty, které jsou vymezeny předmětem řízení, neboť je tu podmínkou přípustnosti smíru, aby povaha věci uzavření smíru připouštěla. Jestliže smír svým obsahem upravuje vztahy nad rámec dosavadního předmětu řízení, jde o smír přípustný, neboť tu jde o dispozici návrhem a schválením smíru připouští soud i tuto dispozici. Smír jako dohoda účastníků, u níž se předpokládá existence nejistých, neurčitých nebo sporných práv, je narovnáním, popřípadě dohodou o vzdání se práva [stanovisko občanskoprávního kolegia bývalého Nejvyššího soudu ČSR z 11. 11. 1986, [Cpj 44/86](#), uveřejněné pod číslem 16/1987 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 16/1987“), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2015, sp. zn. [29 Cdo 1962/2013](#), uveřejněný pod číslem 22/2016 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 22/2016“), nebo [R 31/2020](#)]. Smír může svým obsahem i překročit rámec předmětu řízení; vždy však z něho musí být patrné, jak byly vypořádány nároky, které byly předmětem řízení ([R 16/1987](#), [R 22/2016](#), [R 31/2020](#)).

31. Soudní praxe nevyklučuje možnost skončit řízení soudním smírem (na základě argumentu „povahou věci“) ani u sporů o platnost smluv, respektive u sporů o určení, zda tu je či není právní vztah nebo právo týkající se majetku nebo závazků. Srov. např. [R 23/2007](#), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2017, sp. zn. [21 Cdo 1981/2016](#), uveřejněný pod číslem 52/2018 Sb. rozh. obč., nebo [R 31/2020](#).

32. K možnosti uzavřít a schválit smír ve sporu o neúčinnost právního jednání dlužníka podle ustanovení § 589 a násl. o. z. zahájeném odpůrcí žalobou, Nejvyšší soud úvodem uvádí, že podle důvodové zprávy k vládnímu návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, který projednávala Poslanecká Sněmovna Parlamentu České republiky ve svém 6. volebním období 2010-2013 jako tisk č. 362, je inspiračním zdrojem úpravy neúčinných právních jednání obsažené v § 589 a násl. o. z. zejména odpůrcí řád obsažený v článku III. zákona č. 64/1931 Sb. z. a n., kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnací a odpůrcí (dále jen „odpůrcí řád z roku 1931“); srov. zvláštní část důvodové zprávy (K § 589 až 599). Dosavadní úprava odporovatelných právních jednání obsažená v § 42a obč. zák. je tamtéž označena jako „redukováná a málo funkční obdoba“ příslušné úpravy obsažené ustanoveních § 46 až § 52 zákona č. 141/1950 Sb., občanského zákoníku.

33. K odpůrcí žalobě podle § 589 o. z. je aktivně věcně legitimován věřitel, jehož pohledávka za dlužníkem je vykonatelná, jestliže právní jednání dlužníka zkracuje její uspokojení. Vykonatelnou se rozumí taková pohledávka, jejíž splnění lze vynutit cestou výkonu rozhodnutí (exekuce), tj. pohledávka, která byla věřiteli přiznána vykonatelným rozhodnutím nebo jiným titulem, podle kterého lze nařídit výkon rozhodnutí (exekuci). Srov. shodně např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2017, sp. zn. [21 Cdo 1079/2017](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura, číslo 3, ročníku 2019, pod číslem 27, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2018, sp. zn. [21 Cdo 2332/2018](#), uveřejněný pod číslem 127/2019 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 127/2019“), anebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2023, sp. zn. [29 Cdo 2920/2022](#).

34. Smyslem (účelem) odpůrcí žaloby podle ustanovení § 589 o. z. je domoci se (vyhovujícího) rozhodnutí soudu, které bude podkladem k tomu, aby se mohl na základě titulu způsobilého k výkonu rozhodnutí (exekučního titulu) vydaného proti dlužníku domáhat nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce) postižením toho, co neúčinným jednáním ušlo z dlužníkovy majetku (nebo odpovídající náhrady za takové plnění), a to nikoliv proti dlužníku, ale vůči tomu, kdo s dlužníkem právně jednal,

nebo kdo z právního jednání přímo nabyl prospěch, vůči jeho dědici nebo vůči tomu, kdo nabyl jmění při přeměně právnické osoby jako její právní nástupce, anebo vůči jinému právnímu nástupci; srov. opět (též ve vazbě na dikci § 594 o. z. a § 595 odst. 1 větu první o. z.) [R 127/2019](#) i rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. [29 Cdo 2920/2022](#).

35. Takto deklarovaný smysl (účel) odpůrcí žaloby však nevypovídá ničeho o tom, zda (případně jakým způsobem) lze nárok žalobou uplatněný vypořádat (platnou) dohodou účastníků daného právního vztahu (lhostejno, zda se tak stane mimosoudně, nebo prostřednictvím soudem schváleného smíru). Příléhavou (správnou) odpověď na danou otázku pak nelze získat snahou o rozčlenění soudních rozhodnutí podle předmětu řízení na rozhodnutí deklaratorní a na rozhodnutí konstitutivní (pravotvorná), podloženou (i v poměrech dovolací argumentace) mylnou představou, že tam, kde má soudní rozhodnutí konstitutivní účinky, smír uzavřít nelze. K ošidnosti argumentace budované (jen) na takových základech srov. v literatuře např. Macur, J.: Problémy vzájemného vztahu práva procesního a hmotného. Brno, Masarykova univerzita 1993, str. 117 až 127. V literatuře většinou převládá názor, že rozhodnutí (rozsudek), jímž soud vyhoví odpůrcí žalobě podané podle § 589 a násl. o. z., má konstitutivní účinky (se zpětnými účinky, jelikož činí právní jednání dlužníka „zpětně“ neúčinným); srov. např. Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol. Občanský zákoník Komentář. Svazek I. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2020, str. 1401, nebo Melzer, Tégl a kolektiv, str. 824 a násl., anebo Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019 (dále jen „Petrov, Výtisk, Beran, a kol.“). Jinak (na podporu závěru, že soudní rozhodnutí o odpůrcí žalobě má deklaratorní povahu) srov. např. Lavický, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2022, str. 1897-1911 (dále jen „Lavický, a kol.“).

36. To, že soudní rozhodnutí má konstitutivní účinky, ještě neznamená, že ohledně žalobou uplatněného nároku [jenž má (může) vyústit v rozhodnutí s konstitutivními účinky] nelze uzavřít (a schválit) smír. Srov. v tomto ohledu např. judikaturu Nejvyššího soudu k náhradě nepeněžitě újmy v penězích podle § 13 obč. zák., představovanou např. rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2019, sp. zn. [30 Cdo 4296/2017](#). V soudní praxi ohledně tohoto nároku (totiž) na straně jedné nebylo pochyb o tom, že možnost přiznání úroků z prodlení při peněžitém zadostiučinění podle § 13 odst. 2 obč. zák. nepřichází v úvahu, neboť do právní moci soudního rozhodnutí není povinnost plnit peněžitě zadostiučinění závazně stanovena, na straně druhé však nebylo pochyb ani o tom, že žalobou uplatněný nárok na náhradu nemajetkové újmy v penězích bylo možné vypořádat dohodou (uzavřít smír).

37. Na poli odpůrcího práva lze v podobném duchu odkázat (co do možnosti vypořádat odpůrcí nárok dohodou) na [R 31/2020](#) nebo na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2022, sp. zn. [29 Cdo 2917/2020](#). V těchto rozhodnutích (v nichž jde o výklad „insolvenční neúčinnosti“) Nejvyšší soud uzavřel, že odpůrcí nárok lze vypořádat dohodou (uzavřít smír), byť současně (ve vazbě na ustanovení § 239 odst. 4 větu první insolvenčního zákona) v jiném svém rozhodnutí připustil, že soudní rozhodnutí o odpůrcí žalobě podle § 235 a násl. insolvenčního zákona má konstitutivní účinky (srov. odstavec 50. odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2022, sen. zn. [29 ICdo 12/2020](#), uveřejněného pod číslem 101/2022 Sb. rozh. obč.).

38. V poměrech úpravy odpůrcího práva obsažené v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku, je pro odpověď na dovoláním předestřenu otázku významný především obsah ustanovení § 597 o. z.

39. Neúčinnosti právního jednání dlužníka se lze dovolat vůči osobám uvedeným v ustanovení § 594 o. z. [nejčastěji (typově) vůči osobě, která s dlužníkem právně jednala, nebo vůči osobě, která z právního jednání dlužníka přímo nabyla prospěch]. Vůči takovým osobám zakládá neúčinnost právního jednání dlužníka věřitelovo právo domáhat se uspokojení pohledávky i z toho, co neúčinným jednáním z dlužníkovy majetku ušlo (§ 595 odst. 1 věta první o. z.), případně (není-li dobře možné

uspokojit se z toho, co neúčinným jednáním ušlo z dlužníkovu majetku) právo domáhat se uspokojení pohledávky z odpovídající náhrady (§ 595 odst. 1 věta druhá o. z.). Platí rovněž, že osoba (dle § 594 o. z.), které neúčinné právní dlužníka zakládá povinnost podle § 595 o. z. [povinnost strpět, aby věřitel uspokojil svou pohledávku vůči dlužníku z toho, co neúčinným jednáním ušlo z dlužníkovu majetku, respektive (není-li dobře možné uspokojit se z toho, co neúčinným jednáním ušlo z dlužníkovu majetku) povinnost poskytnout věřiteli na uspokojení jeho pohledávky odpovídající náhradu], se této povinnosti může zprostit uspokojením věřitelovy pohledávky za dlužníkem (§ 597 odst. 1 věta první o. z.).

40. Co do posouzení otázky, zda možnost osoby, která je zatížena povinností podle § 595 o. z., zprostit se této povinnosti uspokojením věřitelovy pohledávky za dlužníkem je podmíněna plnou úhradou věřitelovy pohledávky za dlužníkem i tehdy, má-li to, co neúčinným jednáním ušlo z dlužníkovu majetku, nižší hodnotu, se aktuální komentářová literatura shoduje v závěru, že k zániku odpůřčího práva postačí, jestliže taková osoba uspokojí věřitelovu pohledávku za dlužníkem ve stejném rozsahu, v jakém má vůči ní věřitel právo na odpovídající náhradu podle § 595 odst. 1 věty druhé o. z. Srov. např. Melzer, Tégel a kolektiv, str. 861, Petrov, Výtisk, Beran, a kol., str. 670-671, nebo Lavický, a kol., str. 1931-1932. Tento závěr správně vystihuje skutečnost, že oproti výkladu podávanému dříve (ve vazbě na ustanovení § 1415 zákona č. 946/1811 Sb. z. s., obecného zákoníku občanského) k obsahově srovnatelnému ustanovení odpůřčího řádu z roku 1931 (srov. např. Voska, J.: Konkursní, vyrovnací a odpůřčí řády. Právnícké knihkupectví a nakladatelství Linhart & Pekárek. Praha 1931, str. 617) se z ustanovení § 1930 odst. 2 o. z. podává povinnost věřitele přijmout na úhradu své pohledávky i částečné plnění, neodporuje-li to povaze závazku nebo účelu smlouvy, pokud tento účel musel být dlužníku alespoň zřejmý.

41. Nejvyšší soud tedy ve shodě s označenou literaturou uzavírá, že má-li to, co neúčinným jednáním ušlo z dlužníkovu majetku, nižší hodnotu než je výše věřitelovy pohledávky za dlužníkem, zprostit se osoba, která je zatížena povinností podle § 595 o. z., této povinnosti ve smyslu ustanovení § 597 odst. 1 o. z. tím, že uspokojí věřitelovu pohledávku za dlužníkem ve stejném rozsahu, v jakém má vůči ní věřitel právo na odpovídající náhradu podle § 595 odst. 1 věty druhé o. z.

42. Uvedený závěr lze podpořit i poukazem na obsah rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. [29 Cdo 2917/2020](#), konkrétně na tam obsažený závěr, podle kterého je skutečnost, že osoba, v jejíž prospěch učinil dlužník neúčinný právní úkon, zaplatila do majetkové podstaty dlužníka peněžitou náhradu za plnění, které jí dlužník poskytl, důvodem pro zamítnutí obecné odpůřčí žaloby podané proti osobě, která plnila, věřitelem dlužníka.

43. Se zřetelem k dikci § 597 odst. 1 věty druhé o. z. se osoba zatížená povinností podle § 595 o. z. této povinnosti shora popsaným způsobem zprostit (může zprostit) kdykoli po vzniku odpůřčího práva, bez zřetele k tomu, zda věřitel předtím podal odpůřčí žalobu. Překážkou daného postupu není ani to, že věřitelova pohledávka za dlužníkem dosud není vykonatelná; podmínka, aby šlo o pohledávku vykonatelnou, musí být splněna (až) v době, kdy soud rozhoduje o odpůřčí žalobě (srov. shodně např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. [21 Cdo 3914/2016](#), nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2021, sp. zn. [24 Cdo 1413/2020](#)).

44. Může-li se osoba, která je zatížena povinností podle § 595 o. z., zprostit této povinnosti uspokojením věřitelovy pohledávky za dlužníkem v rozsahu, v jakém má vůči ní věřitel právo na odpovídající náhradu podle § 595 odst. 1 věty druhé o. z., jednostranným právním jednáním, pak ovšem není vyloučeno, aby se tak stalo též na základě dohody této osoby s věřitelem. Srov. k tomu v literatuře shodně např. opět Melzer, Tégel a kolektiv, str. 861, nebo Petrov, Výtisk, Beran, a kol., str. 670-671. Takovou dohodu lze uzavřít i po podání odpůřčí žaloby věřitelem, přičemž nic nebrání tomu, aby tato dispozice s odpůřčí žalobou uplatněným odpůřčím nárokem měla podobu smíru schváleného soudem.

45. Nejvyšší soud tedy v odpověď na dovoláním položenou otázku uzavírá, že povaha řízení o odpůrcí žalobě podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, nevyklučuje skončení řízení soudním smírem, a tudíž ani možnost vydat v takové věci rozsudek pro uznání (§ 153a odst. 2 o. s. ř.).

46. Právní posouzení věci odvolacím soudem tudíž správné není.

47. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.). Úkolem odvolacího soudu bude vypořádat další žalovanou uplatňované důvody nepřipustnosti vydání rozsudku pro uznání, při respektu k závaznému právnímu názoru Nejvyššího soudu shrnutému v odstavci 45. shora.